

БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИННОВАЦИЯ

ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ

EDUCATION AND INNOVATION

*Абакир Мамытов,
педагогика илимдеринин доктору, профессор,
Кыргыз билим берүү академиясы,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары*

**«БИЛИМ БЕРҮҮНҮ ӨНҮКТҮРҮҮ СТРАТЕГИЯСЫ – 2040» ДОЛБООРУ:
КЕМЧИЛИКТЕРИ ЖАНА МҮЧҮЛҮШТҮКТӨРҮ**

*Абакир Мамытов,
доктор педагогических наук, профессор,
Кыргызская академия образования,
Кыргызская Республика, город Бишкек*

**ПРОЕКТ «СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ – 2040»:
НЕДОСТАТКИ И ПОГРЕШНОСТИ**

*Abakir Mamytov,
doctor of pedagogical Sciences, Professor,
Kyrgyz Academy of Education,
Kyrgyz Republic, Bishkek city*

**DRAFT EDUCATION DEVELOPMENT STRATEGY 2040:
DISADVANTAGES AND DEVIATION**

Аннотация: Макалада “Кыргыз Республикасындагы билим берүүнү 2021-2040-жылдарда өнүктүрүү Стратегиясы” жана “СРО-2040 ишке ашыруунун биринчи этабынын иш-чаралары” долбоорлорунда орун алган жетишкендиктер, кемчиликтер менен мүчүлүштүктөр мүнөздөлөт жана аларды өркүндөтүү жолдору сунушталат.

Аннотация: В статье анализируются достижения, недостатки и погрешности, допущенные в проектах “Стратегия развития образования в Кыргызской Республике на 2021-2040 годы” и “План мероприятий

первого этапа по реализации СРО-2040”, указываются пути их совершенствования.

Annotation: The article analyzes the achievements, disadvantages and deviation made in the projects “Education development Strategy of the Kyrgyz Republic for 2021-2040” and “action Plan of the first stage for the implementation of the Education Development Strategy -2040”, and indicates ways to improve them.

Түйүндүү сөздөр: өнүктүрүү стратегиясы, өзгөртүү теориясы, билим берүү системасы, максат, милдеттер жана

чакырыктар, STEM билим берүү, тарбия берүү, стратегияны ишке ашыруу мөөнөтү, структуралык шайкештик жана предметтик стандарттар.

Ключевые слова: стратегия развития, теория изменений, система образования, цель, задачи и вызовы, STEM образование, воспитание, сроки реализации стратегии, структурное соответствие и предметные стандарты.

Key words: development strategy, theory of change, education system, goal, tasks and challenges, STEM education, upbringing, strategy implementation timeline, structural compliance and subject standards.

Киришүү. Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы ишмердүүлүк акыркы сегиз жылда Кыргыз Өкмөтү бекиткен “Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясынын” (мындан ары БӨС-2020) негизинде орун алганы белгилүү [1]. Тийиштүү иш-чаралар үч этапка бириктирилип, 2012-чи, 2016-чы жана 2018-жылдары өз алдынча план катары бекитилген жана аткарылып турган [2]. Стратегиялык иш-аракеттердин негизги багыттары билим берүү системасын натыйжалуу башкаруу, эффективдүү каржылоо жана окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоо маселелерин тартипке келтирүү иретинде аныкталган. Натыйжада мектеп билиминин негизги баскычынын мазмуну компетенттүүлүккө негизделген предметтик стандарттарды, 5-6-класстардын окуучулары үчүн жаңы муундагу окуу-методикалык комплекстерди иштеп чыгуу, аларды илимий-методикалык экспертизадан жана практика жүзүндө базалык мектептерде апробациядан өткөрүү колго алынып, 2018-жылдан тартып окуу процессине киргизүү менен коштолгон. «Өлкөбүз эгемендүүлүккө ээ болгонго чейин

мектеп билиминдеги бардык предметтер боюнча жергиликтүү авторлордун жетиштүү курамын түптөө мүмкүнчүлүгү чектелүү болгон» жана бул жагдайдын оң жакка бурулганы жакшы көрүнүшкө айланды [3, с. 4]. Билим берүүнүн сапатын жакшыртуу максатында электрондук ачык ресурстарды иштеп чыгууга жана билим берүүдөгү күтүлүүчү натыйжаны стандартташтырылган баалоо инструменттердин жана көз карандысыз институттардын жардамы менен баалоого жана ошондой эле каржылоо маселелерин жан башына ылайыктап жүргүзүү механизмдерине олуттуу басым жасалды.

Ал эми биздин аналитикалык баалоонун предмети болгон “Кыргыз Республикасынын билим берүүсүн өнүктүрүү стратегиясы” (мындан ары БӨС-2040) жана “БӨС-2040 ишке ашыруу иш-чараларынын планы” аттуу документтердин долбоорлорун иштеп чыгуу 2018-жылдын жаз айларынан тартып башталган [4]. Аталган документтерди иштеп чыгууга соңку мезгилде адатка айланган эл аралык долбоордук демилгелерди тейлегенге маш болуп калган жергиликтүү адистер кеңири тартылган жана негизги ролду ойношкон. Иштелип чыккан стратегия жана аны ишке ашыруунун биринчи этабынын планы COVID-19 пандемиясынын жана карантиндик чектөөлөрдүн айынан негизинен интернет булактары аркалуу талкууга коюлган. Учурда аталган документтердин финалдык версиялары бекемделип жаткандыгына байланыштуу бул макаланын максаты БӨС-2040 долбооруна жана аны ишке ашыруунун биринчи этабы камтыган иш-чараларга педагогикалык жана илимий көз карашка негизделген аналитикалык баа берүү иретинде аныкталды. Изилдөөнүн негизин жана алынган натыйжалардын өзөгүн контент-анализ ыкмасы түздү.

Негизги мазмун. “Кыргыз Республикасындагы Билим берүүнү өнүктүрүү 2021-2040” жана “БӨС-2040 ишке ашыруу иш-чараларынын биринчи этабынын планы” долбоорлорун анализдөө төмөндөгү жетишкендиктерди, орчундуу кемчиликтерди жана мүчүлүштүктөрдү аныктоого негиз болуп берди. Жетишкендиктер катары аталган долбоорлорду даярдоо бир топ алгылыктуу жана чоң көлөмдөгү жумуш аткарылгандыгын белгилейбиз. Ошондой эле билим берүү системасынын учурдагы абалына жана өнүгүүсүнө таасир тийгизүүчү тенденцияларды мүнөздөө (I бөлүм), тармактын өнүгүшүнө карата стратегиялык көз караштарды, максаттарды жана милдеттерди аныктоо (II бөлүм), өнүгүү багыттарын билим берүүнүн ар бир деңгээлине карата баяндоо (III бөлүм), орун алуучу тобокелдиктерди жана коркунучтарды тактоо (IV бөлүм), билим берүүнүн өнүгүшүнө мониторинг жүргүзүү жана баалоо тартиптерин белгилөө (V бөлүм) маселелери киргенин тастыктайбыз. Бирок, учурдагы жагдай долбоорлорду жакшыртуу максатын көздөгөн соң аларды иштеп чыгууда орун алган олуттуу кемчиликтерге жана мүчүлүштүктөргө басым жасоону туура деп таптык.

Биринчи орчундуу кемчилик методологиялык өңүттө орун алган. Анткени, БӨС-2040 долбоорунун негизи катары “Өзгөртүү теориясы” (Теория изменений) тандалып алынган [6]. Тилекке каршы, аталган теориянын концептуалдуу жоболору, билим берүүнүн мыйзамдык негизги элементтерине жана ошондой эле педагогика илиминин маанилүү жоболоруна таянбай колдонулганы аныкталды [7,8]. Белгилей кетүүчү дагы бир жагдай, өзгөртүү теориясы өткөн кылымдын 90-жылдары АКШда калыптанып, стратегиялык долбоорлорду иштеп чыгууда, тармакты же бир

мекемени башкарууда жетекчиликке алынуучу мүмкүнчүлүктөрдүн бири катары сунушталып келээри белгилүү. Бирок, ошол эле учурда, аталган теориялык көз караштын жалгыз эместиги жана турмушта кеңири тарала электиги эске алынган эмес. Биздин оюбузча, долбоорду иштеп чыккан жумушчу топ, өзгөртүү теориясынын негизги жоболоруна жеткиликтүү денгээлде сынчыл мамиле жасай албаган жана өз ишмердүүлүгүндө билим берүү мыйзамынын талаптарын жана илимий педагогикалык көз карашты четке кагып койгон.

Аталган бүтүмдү негиздөө максатында эки аргумент келтирүүнү туура көрдүк. Биринчи аргумент, билим берүү тармагындагы мамилелерди аныктаган Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө” мыйзамы жана мыйзамда аныкталган “билим берүү тутуму” (системасы) түшүнүгүнүн расмий аныктамасы четке кагылган. Бул себептен, долбоордогу стратегиялык көз караштар, максаттар жана милдеттер (II бөлүм), ошондой эле билим берүү тармагынын өнүгүү багыттары (III бөлүм) туура эмес аныкталган. Сөз мыйзамдагы аныктамага ылайык (1-статья) **билим берүү тутуму (системасы)** бири-бири менен тыгыз байланышта болгон, курамы төрт элементти камтыган түшүнүк тууралуу жүрүп жатат. Алар “билим берүү программалары жана билим берүү стандарттары” (мазмундук элемент), “билим берүү уюмдары жана кызматкерлери” (методикалык элемент), билим берүүнү тейлөөчү “мекемелер, уюмдар жана ишканалар” (ресурстук элемент) жана “билим берүүнү башкаруу органдары” (административдик элемент) иретинде аныкталган.

Биздин көз карашыбызда, БӨС-2040 долбоорунда аталган элементтер маанилүү роль ойноп, жетекчиликке алынган методологиянын өзөгүн түзгөнү, алардын ар

бири стратегиялык өзгөрүүлөр жана күтүлүүчү натыйжалар менен мүнөздөлүп коштолгону тийиштүү логикалык ырааттуулукту камсыз кылмак. Эгерде, аталган жагдай эсепке алынса, анда стратегиялык көз караштардын, максат-милдеттердин, өзгөчө өнүгүү багыттарынын мүнөздөлүшү башкача болоору жана алардын билим берүү мыйзамы менен болгон байланышы бекем жана ынандуу болооруна жетишмекпиз. Тилекке каршы, жумушчу топтун “башкаруу жана каржылоо” маселелерине (административдик элементке) көбүрөөк басым жасаганы, стратегиялык өзгөрүүлөрдү аталган ресурстар аркылуу камсыз кылууга далалат кылгандарын байкоого болот. Мисал катары, долбоордо белгиленген 3 негизги милдеттерди келтирели. Алардын биринчиси, “адилеттүү жана бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу”, экинчиси, “сапатты камсыздоо” жана үчүнчүсү, “натыйжалуу башкаруу жана каржылоо”. Стратегиялык жаңылануунун мазмундук өзөгү да мына ушул 3 багыттын алкагында, билим берүүнүн ар бир деңгээлине жараша аныкталган. Андан да кызыгы, башкарууга жана каржылоого карата жасалган басым акыркы сегиз жыл бою жетекчиликке алынган Стратегиянын (БӨС-2020) да маанилүү багыттары болгону менен байланыштуу.

Жогоруда белгиленген багыттардын аталыштары БӨС-2040 долбоорунда негизсиз кыскартылган, “адилеттүүлүк жана жеткиликтүүлүк”, “сапатты камсыздоо”, “натыйжалуу башкаруу жана каржылоо” иретинде сыпатталган. Биздин оюбузча, мамлекеттик маанилүү документте мындай кыскартууларга баруу туура эмес. Анткени, мындай аталыштагы багыттарды эч бир өзгөртүүсүз билим берүүнүн башка түрлөрүнө карата колдонсо деле болот. Мисалы, диний билим берүүнүн да

“адилеттүүлүгү, бирдей жеткиликтүүлүгү”, тийиштүү “сапатын камсыздоо”, “натыйжалуу башкаруу жана каржылоо” маселелери бар эмеспи. Ошондуктан стратегиялык багыттардын санын, ыраатын жана аталыштарын тартипке келтирүү жана мазмунун оңдоп чыгуу зарыл деп эсептейбиз.

Экинчи аргумент, илимий педагогикалык көз карашка ылайык билим берүүдөгү биринчи маселе “эмнени окутабыз? (мазмундук маселе), экинчи маселе – “кантип жана кандай типтеги окуу жайда окутабыз? (методикалык маселе), үчүнчү маселе “кантип тейлейбиз?” (ресурстук маселе) жана төртүнчү маселе – “кантип башкарып, кандай деңгээлде каржылайбыз? (административдик маселе) эмеспи. Биздин оюбузча аталган маселелердин Стратегиялык документте ырааттуу мүнөздөлгөнү педагогика илими менен болгон байланышын камсыз кылмак.

Илимий педагогикалык көз караштан алганда “Башкаруу жана каржылоо” маселелеринин акыркы орунга коюлушу да бекеринен эмес. Анткени, аталган маселелер билим берүүнүн моделине жараша аныкталат. Эгерде билим берүү системасы либералдуу моделде уюштурулса, анда башкаруу жана каржылоо маселелери таптакыр башка өңүткө ээ болуп, тармак өзүн-өзү башкаруу (самоуправление) жана өзүн-өзү каржылоо (самофинансирование) принциптерине таянып өнүгөт. Мындай учурда бийлик органдары билим берүүгө тийиштүү шарт түзүп берүү менен гана чектелип калат. Мисалы, АКШда билим берүү системасы либералдуу моделде уюштурулганы жана аталган тармак үчүн билим берүү министрлигинин жана ошондой эле мамлекеттик каржылоонун мааниси өтө деле жогору эместиги белгилүү.

Ошондуктан, БӨС-2040 долбоорунда белгиленген көз караштар, максаттар, милдеттер жана өнүгүү багыттары дагы бир ирет талдоого жана иретке келтирүүгө муктаж деген тыянакка келебиз [4, 31-57 беттер].

Экинчи олуттуу кемчилик соңку мезгилге мүнөздүү дүйнөлүк тренд катары таанымал жагдайды эске албоо өңүтүндө кетирилген. Сөз "STEM билим берүү" чакырыгы тууралуу жүрүп жатат. STEM билим берүү идеясы илимге, технологияга, инженерияга жана математикага басым жасоо дегенди билдирет. Ошондуктан анын компоненттерин жана колдонгон заманбап ыкмаларын жалпыга милдеттүү мектеп билимине, мектептен сырткары берилүүчү кошумча билимге (внешкольное дополнительное образование) жуурулуштуруу, ошондой эле орто жана жогорку адистик билим берүү багыттарын аныктоодо кеңири колдонуу маанилүү деп эсептейбиз. Ушундай логикада өнүгө баштаган башка өлкөлөрдүн билим берүү системалары (мисалы, АКШнын, Финляндиянын ж.б.у.с.) мыкты адистерди даярдоого, аларды замандап өндүрүшкө, санарип чөйрөгө жана рынок шарттарына жуурулуштуруу келечегине ээ болоору соңку мезгилдеги илимий изилдөөлөрдө байма-бай баса белгиленүүдө [9, 10].

Үчүнчү олуттуу кемчилик окутуу процессине көбүрөөк көңүл бурулуп, ал эми тарбия берүү маселелери көз жаздымда калган. Дидактикалык көз караш окутуу процессин тарбия берүү процесси менен бирге кароону талап кылат. Тилекке каршы, биз сөз кылып жаткан Стратегиянын долбоорундагы билим берүү системасынын максатында (24 бет) аталган жагдай даана жана так белгиленген эмес. Долбоордогу максатта “мамлекеттин жана коомдун мүмкүнчүлүктөрүн интеграциялоо, башкаруу

системасын модернизациялоо, адамдын потенциалын социалдык экономикалык чөйрөнү өзгөртүүгө багыттоо” аспектилери камтылып, ал эми окуучунун мекенчилдик жана инсандык сапаттарын тарбиялоо көмүскөдө калган. Тарбия берүүгө олуттуу мамиле кылуу, анын билим берүү стратегиясында кеңири чагылдыруу учурдун муктаждыгына айланды. Тилекке каршы, билим берүүдөгү күтүлүүчү натыйжалардын курамы бүтүрүүчүлөрдүн инсандык сапаттарынын калыптанышын таптакыр эске албайт. Ал эми кайра куруу жана эгемендикке ээ болуу жылдарында бул өнүттөгү тийиштүү механизмдерди жоготуп алдык. Мисалы, окуучунун билим алуу траекториясында, билим берүүнүн кийинки баскычтарына жана деңгээлдерине өткөрүү процедураларында, бүтүрүүчүлөрдү жумушка орноштурууда анын инсандык тарбиясы жана сапаттары эсепке алынбай жана эч кандай роль ойнобой калганын танууга болбойт. Мындай натыйжага алып келген бир мүнөздүү жагдай бар. Сөз чет өлкөлүк консультанттардын кыргыз билим берүү системасына жана анын өнүгүшүнө тийгизген таасири тууралуу жүрүп жатат. Аталган консультанттар өткөргөн көптөгөн тренингдерге мүнөздүү, мектепте өтүлүүчү сабактардын натыйжалуулугун баалоодогу айырмачылыкты эсепке алуу мезгили келип жетти. Соңку мезгилде сабактын максатын жана күтүлүүчү натыйжаларын анализдөөнүн жаңы алгоритми жайылып, ал эми сабактын милдеттерине маани берүү кандайдыр бир деңгээлде четке сүрүлө баштады. Советтик педагогикада “методика” деген түшүнүк беш элементин жыйындысы катары кабыл алынып, сабакты өтүү методикасы анын максатын, милдеттерин, каражаттарын, ыкмаларын жана формаларын так аныктап баалоону талап кылчуу. Корутунду бүтүм чыгарууда, сабактын

натыйжалуулугун баалоодо анын алдында турган 3 милдеттин так аткарылышы шарт эле. Сөз ар бир сабактын билим берүүчүлүк, тарбия берүүчүлүк жана саламаттыкты сактоочулук вазийпасы тууралуу жүрүп жатат. Мына ушундай алгоритмдеги натыйжалуу сабак өтүү теориясы акырындык менен четке кагылып, сабактын педагогикалык баалуулугу анын максатынын чегинде аныкталып, түпкүлүгүндө окуучунун инсандык сапаттарынын жана тарбиялык жетишкендиктерин эсепке албоо технологиясы жайыла баштады.

Сабак өтүүдөгү мындай жагдай жаш муунга тарбия берүү маселелеринин баалуулугун төмөндөтөт. Ага күбө катары жаштардын жүрүм-турумундагы жоопкерсиздик, зөөкүрлүк, коомдук эрежелерди жана моралдык нормаларды сактабоо, соңку мезгилге мүнөздүү массалык толкундоолордогу талап-тоноочулуктун жана талкалоолордун кадыресе көрүнүшкө айлана баштаганын келтирсек болот. Ошондуктан, долбоорду жакшыртуу анын тарбиялык маселелерге басым жасоо аркылуу жүргүзүлүшү зарыл деп эсептейбиз.

Төртүнчү олуттуу кемчилик стратегиялык документ мерчемдеген маараке мезгил негизсиз аныкталган. Сөз билим берүү стратегиясын ишке ашыруу мөөнөтү 2021-2040-жылдарга карата аныкталгандыгы тууралуу жүрүп жатат. 2040-жылды маараке иретинде мерчемдөөгө Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы [11] олуттуу таасир тийгизгенин танууга болбойт. Бирок, ошол эле учурда аталган документтин Бириккен Улуттар Уюму 2015-жылы дүйнө өлкөлөрүнө сунуштаган Туруктуу өнүгүүнүн максаттары (ЦУР-2030) аттуу глобалдык документ менен мөөнөттүк өнүгтө шайкештиги жок [12]. Аталган документ өнүгүүнүн 17 багытын, алардын катарында билим берүү тармагын да

камтыганы, дээрлик бардык өлкөлөр өздөрүнүн тармактык өнүгүү стратегияларын 2030- жылга карата иштеп чыккандыгы белгилүү. Ал эми биздин практикада мындай жагдай эсепке алынган жок. Эгерде, Кыргыз Республикасы БУУнун мүчөсү катары, өнүгүүнүн тийиштүү индикаторлорун иштеп чыгып, мезгил-мезгили менен аткарган жумуштары жөнүндө өкмөттүн информациялык отчетун берип туруу милдетин алганын эсепке алсак, анда 2030-жылы ыңгайсыз жагдай түзүлөөрү талашсыз. Анткени, өнүгүүнүн дүйнөлүк масштабдагы жаңы багыттары жана чакырыктары аныкталаары, тийиштүү чечимдер кабыл алынаары күтүлүүчү нерсе эмеспи. Өзгөчө 2020-жылдын октябрь айындагы элдик толкундоолор, 15 жылда үч ирет бийлик алмаштыруу менен коштолгон революциялардын болгону узак мөөнөттү камтыган, дүйнөлүк чакырыктардын чегинен да ашып түшкөн Стратегиялык документтин келечегине болгон ишенимди кескин төмөндөтөт.

Жогоруда келтирилген аргументтерге таянып билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясынын долбоорунун ишке ашыруу мөөнөтүн 10 жылга кыскартылып, **БӨС-2030** деп аталганы туура болот деп эсептейбиз.

Бешинчи олуттуу кемчилик стратегиялык максаттарды жана милдеттерди ишке ашыруунун биринчи этабындагы иш-чараларда кетирилген. 2021-2023-жылдары ишке ашыруу максатында аныкталган иш-чаралар БӨС-2040 долборуна карата тийиштүү структуралык шайкештикке ээ болбой калган (2-тиркеме). Долбоордо стратегиялык үч багыт аныкталганына карабай (“адилеттүү жана бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу”, “сапатты камсыздоо” жана “натыйжалуу башкаруу жана каржылоо”) иш-чаралардын планында алардын саны жана иш-аракеттердин

аталыштары өзгөрүп кеткен. Мындай дал келбөөчүлүк тийиштүү логикадан таюу дегенди билдирет. Мисалы, мектептик билим берүүдө биринчи багыт боюнча – 7 аталыштагы, экинчи багыт боюнча – 9 аталыштагы жана үчүнчү багыт боюнча – 5 аталыштагы иш-аракеттер белгиленсе [4, 40 бет], стратегияны ишке ашыруу иш-аракет планында алардын саны, аталыштары, багыттары өзгөрүп, тогузга чейин көбөйгөн [4, 23-49 беттер].

Иш-аракет планындагы маанилүү мазмундук элементтин келечеги да адистик көз карашта орунсуз аныкталган. Тактап айтканда, мамлекеттик мектеп билим берүү стандартын (2.1.1) жана предметтик стандарттарды жаңылап чыгуу каралганы маанилүү. Бирок, предметтик стандарттарды иштеп чыгууга мерчемделген 3 жылдык алгоритм жаңылыштуу деп эсептейбиз (2.1.2). Анткени, 2021-жылы билим берүүнүн үч, 2022-жылы эки жана 2023- жылы калган эки билим берүү аймактарын камтыган предметтердин стандарттарын жаңылоо мерчемделген. Аталган алгоритм профилдик класстар үчүн иштелип чыгуучу предметтик стандарттарга (2.1.3) жана окуу предметтеринин программаларын иштеп чыгууга карата да колдонулган. Мындай өңүттөгү мазмундук жаңылануу туура эмес деп эсептейбиз.

Биздин оюбузча, предметтик стандарттарды иштеп чыгууда горизонталдык принцип колдонулуп, мектеп билиминдеги бардык билим берүү аймактары жана предметтери бирдей камтылганы жана 2021-2022-жылдардан кечиктирилбей иштелип чыгышы зарыл. Горизонталдык принцип 2016-жылы 5-6-класстардын окуучуларын окутуудагы мазмундук жаңыланууда жетишээрлик ийгилик менен колдонулганын жана өз натыйжалуулугун көрсөткөндүгүн четке какпоо керек. Предметтик стандарт-

тарды иштеп чыгууда горизонталдык принципти жетекчиликке алуу Базистик окуу планын иштеп чыгууда жана аны ар бир окуу жылына карата практикага киргизүүдө да тийиштүү ырааттуулукту түптөөрүн эстен чыгарбоо зарыл.

Тилекке каршы, мазмундук жаңылануунун фокусун бир билим берүү аймагына багыттап, тийиштүү предметтик стандарттарды вертикалдык принципте иштеп чыгуу формасы биздин практикада параллелдүү түрдө колдонулуп келе жатканы белгилүү. Мисалы, “Тилдик билим берүү аймагындагы” 1-11-класстарда окутулуучу предметтик стандарттарды жаңылоо (2013-жыл), “Табигый билимдерди берүү аймагындагы” 7-11-класстарда окутулуучу предметтик стандарттарды жаңылоо (2018-жыл) орун алган. Мындай сунуштардын башында Азия өнүктүрүү банкы каржылаган долбоорлор туруп, учурдагы мазмундук жаңылануунун баш аламандыктарын түптөгөн жана орунсуз иш-аракеттердин кайрадан кайталанышын өкүнүчтүү деп эсептейбиз.

Ал эми акырында белгилөөнү талап кылуучу жагдай – БӨС-2040 долбоорунда төмөндөгү мүчүлүштүктөргө орун берилген:

- Артыкчылыктуу багыттарын түзүүчү тенденциялардын бири катары аныкталган “Глобалдаштыруу” шартындагы “глобалдык жарандуулук” идеясынын “мекенчилдик” сапаттарга карата катышы талаштуу экендигин эске алып, “толеранттуулукту калыптандыруу” менен чектелүү жетиштүү деп эсептейбиз [4, 6 бет];

- Мектептик билим берүүнүн абалы жөнүндөгү маалыматтын алкагындагы “1-6-класстардын окуучулары жаңы стандарт менен окутула баштады”, – деген бышыктоо ынанымдуу эместигин белгилейбиз [4, 11 бет]. Анткени, реалдуу иш-аракет 5-6-

класстардын окуучуларын окутууда орун алганы, ал эми башталгыч класстардын предметтик стандарттары 2019-жылы араң бекитилгени, жаңы муундагы окуу-методикалык комплекстери иштелип чыга электиги мындай бышыктоонун негизсиз экендигин далилдейт жана бул сүйлөмдүн курамынан 1-4-класстарды алып коюну негиздейт;

- Жетекчиликке алынган документтердин курамындагы “Өнүгүүнүн улуттук стратегиясы – 2040”, өзгөчө “Биримдик. Ишеним. Жаратмандык” программасын жетекчиликке алуу канчалык деңгээлде актуалдуу болоору белгисиз, б.а. жаңыдан бийликке келген Өкмөттүн аталган документтерди жетекчиликке алаары күмөндүү [4, 22 бет]. Ошондуктан, бул жагдайды да тактоону сунуштайбыз;

- Өзгөртүү теориясына негизделип иштелип чыккан схеманы [4, 24 бет] жогоруда биз белгилеген олуттуу каталыктарды эске алуу менен кайрадан иштеп чыгуу зарыл. Ошондой эле схеманын биринчи блогунда белгиленген “милдеттүү 11 класстык билим берүүгө өтүү” Конституциялык жобого дал келбээрин эсепке алып [6, 45 статья] Кыргыз Республикасынын жаңы Конституциясынын долбоорун жазып жаткан Конституциялык кеңешмеге тийиштүү сунуш киргизип, көйгөйдүн башын чечип алуу зарыл. Анткени, өнүккөн өлкөлөрдө деле 11 класстык милдеттүү жана бекер билим берүү кеңири жайылбаганы, ошону менен бирге, мектеп билими жогорку адистик билим алуу максатында 12-13 жыл алкагында ишке ашаары да белгилүү. Стратегиялык мааниге ээ болгон 11 жылдык милдеттүү жана бекер билим берүү келечеги олуттуу мамиле кылууну талап кылат;

- “2040-жылга карата билим берүү системасынын түзүмүндө” мектеп билимин

профилдештирүү келечеги (10-11-класстарда) эсепке алынбай калгандыктан тийиштүү толуктоолорду киргизүү зарыл [4, 29 бет].

Тыянак. БӨС-2040 долбоору жана аны ишке ашыруу планы бир катар олуттуу кемчиликтерге жана мүчүлүштүктөргө ээ болгондугуна байланыштуу чукул арада оңдоп чыгууну талап кылат.

Адабияттар:

1. *Стратегия развития образования Кыргызской Республики на 2012-2020 гг. Утверждена постановлением Правительства Кыргызской Республики № 201 от 23 марта 2012 года, внесены изменения 1 июля 2013 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.erasmusplus.kg>.*
2. *Постановление Правительства КР от 23 марта 2012 года № 201 «О стратегических направлениях развития системы образования в Кыргызской Республике» (В редакции постановлений Правительства КР от 1 июля 2013 года № 395, 2 марта 2016 года № 100). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cbd.minjust.gov.kg>.*
3. *Мамытов А. Кыргызстандын негизги мектептери үчүн окуу китептери: учурдагы абалы жана жакшыртуунун жолдору / А. Мамытов // Кыргыз билим берүү академиясынын кабарлары. – Бишкек, 2018. – № 4. – С. 3-10.*
4. *Проект Стратегии развития образования в Кыргызской Республике на 2021-2040 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bilim.akipress.org>.*
5. *Теория изменений. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ibcm.biz>*

6. Педагогика. Учебник для студентов педагогических учебных заведений / Под редакцией П.И. Пидкаксистого. – Педагогика. Учебник для студентов педагогических учебных заведений / Под редакцией П.И. Пидкаксистого. – Москва, 2006.
7. Закон Кыргызской Республики «Об образовании» от 30 апреля 2003 года (в редакции закона от 14 августа 2020 года № 128). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cbd.minjust.gov.kg>.
8. Варшавский А.Е. Моделирование показателей спроса и предложения инженерно-технических специалистов / А.Е. Варшавский, Е.В. Кочеткова // Экономический анализ: теория и практика. – М.: 2018. – Т.17, № 5. – С. 886-905.
9. Ногойбаева Г.А. Развитие STEM – образования в мире и Казахстане / Г.А. Ногойбаева // Образованная страна. Республиканская образовательная общественно-политическая газета. № 20 (57). – Астана, 25 октября 2016 года.
10. 2018-2040-жылдары Кыргыз Республикасын Өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mfa.gov.kg/>
11. Цели в области устойчивого развития. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fao.org>.